

**NACIONALNA KAMPANJA “ČITAJ MI!” – PRIMJER
PARTNERSTVA I USKLAĐENOSTI UDRUGA**

**NATIONAL READING CAMPAIGN “READ TO ME!” – AN EXAMPLE
OF PARTNERSHIP AND SINERGY OF ASSOCIATIONS**

Kristina Čunović

Gradska knjižnica “Ivan Goran Kovačić” Karlovac

kristina@gkka.hr

Alka Stropnik

Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a

Knjižnice grada Zagreb – Matična služba

alka.stropnik@kgz.hr

UDK / UDC 028

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 14. 10. 2015.

Sažetak

U Hrvatskoj se do 2013. godine provodi više lokalnih programa koji promiču i potiču čitanje djeci mlađe dobi, no ne postoji projekt ili kampanja na nacionalnoj razini. Potaknuta tim saznanjima, Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskoga knjižničarskog društva predlaže mogućim partnerima da se povodom *Europske godine čitanja naglas* (2013.) pokrene prva nacionalna kampanja za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja, u koju bi se sustavno uključili knjižničari, pedijatri i roditelji, te udruge koje brinu o pravima djeteta od najranije dobi. Vrijednost kampanje utemeljena je na usklađenosti i partnerskom odnosu više strukovnih udruženja¹ koja

¹ Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež, UNICEF, Hrvatsko pedijatrijsko društvo, Hrvatsko čitateljsko društvo, Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Hrvatsko logopedsko društvo.

suraduju, razmjenjuju informacije i ideje kako bi se osiguralo ostvarenje ciljeva kampanje. U radu će se ukazati na važnost rane i obiteljske pismenosti, dati kratak pregled svjetskih nacionalnih programa i projekata koji potiču na čitanje djeci od rođenja i osnaživanju roditelja, prikazati primjeri lokalnih programa u Hrvatskoj, a posebno će se predstaviti hrvatska nacionalna kampanja za čitanje djeci od najranije dobi Čitaj mi! te rezultati nakon godine dana djelovanja kampanje. Osim toga, istaknut će se prednost timskog rada i inovativnost pristupa u promišljanju kampanje, koncept zajedništva i suradnje među udrugama utemeljenim na odgovornosti, donošenju odluka i volonterskom zalaganju kao jednom od mogućih načina promišljanja, organizacije i provedbe projekata Hrvatskoga knjižničarskog društva.

Ključne riječi: rana pismenost, obiteljska pismenost, hrvatska kampanja za poticanje čitanja, nacionalne kampanje i projekti za poticanje čitanja

Summary

In 2013 there have been several local programs that promote and encourage reading to babies and toddlers in Croatia, but there is still no joint project or campaign at a national level. That is why the Commission for Library Services for Children and Young Adults of the Croatian Library Association (CLA) has initiated the first national campaign to promote reading aloud to children from birth. The Commission has brought forward the proposal to the potential partners (librarians, pediatricians, various organizations interacting with children and those dealing with the rights of the child from an early age) to start a campaign together on the occasion of the European Year of Reading Aloud (2013). The value of the campaign is based on the synergy and partnership of several professional associations that collaborate, share information and ideas to ensure the achievement of the objectives of the campaign. This paper will point out the importance of early and family literacy, provide a brief overview of the national programs around the world, and projects that promote reading to children from birth and initiatives for empowering parents. It will also present several examples of local programs in Croatia, the first Croatian national campaign for reading aloud to children from birth Read to me!, and the activities during the past year. The authors point out the importance of teamwork and innovative approach in conducting the campaign, the concept of unity and cooperation among organizations based on responsibility, decision-making, and volunteer work as a possible way of thinking, organizing and implementing the CLA projects.

Keywords: early literacy, family literacy, Croatian national reading campaign, foreign national reading campaigns and projects

Uvod

*Konvencijom o pravima djeteta UN-a*² naglašava se pravo svakog djeteta na puni razvoj njegovih mogućnosti, pravo na slobodan i otvoren pristup informacijama. U kontekstu dječjeg učenja unutar obitelji i cjeloživotnog učenja, slobodan pristup narodnoj knjižnici jest temeljno ljudsko pravo, a najmlađa djeca ne mogu bez pomoći roditelja i odgojitelja ostvariti prava na knjige i knjižnične usluge. Upravo iz toga razloga knjižnice, osim ostvarivanja prava djece, moraju uzeti u obzir potrebe odraslih koji se o djeci brinu te utjecati na njihovu svijest o važnosti čitanja, knjiga i knjižnica u razvoju malog djeteta.

IFLA-ine *Smjernice za knjižnične usluge za djecu* u izdanju Hrvatskoga knjižničarskog društva (2004.) napominju da su programi i usluge dječjih odjela/knjižnica, između ostalog, namijenjeni dojenčadi i maloj djeci, roditeljima i drugim članovi obitelji.³ IFLA-inim *Smjernicama za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi* (HKD, 2008.) ciljna skupina knjižničnih usluga su djeca do tri godine, roditelji i drugi članovi obitelji, zakonski skrbnici, odgojitelji, zdravstveni djelatnici, drugi odrasli koji rade s djecom, knjigama i medijima.⁴ Osim opisanih usluga, programa, građe, prostornih uvjeta, osoblja i dr. u *Smjernicama* je prikazano dvadesetak primjera dobre prakse iz Hrvatske i svijeta te *Lista za (samo)provjeru*. *Smjernice* imaju za cilj unaprijediti kvalitetu rada s djecom, obraćajući se u prvom redu dječjim knjižničarima, roditeljima, obitelji, odgajateljima, ali i pedijatrima. Uvođenje usluga za bebe i djecu rane dobi knjižnice trebaju uključiti u svoju misiju kako bi osigurale poticajno i sigurno okruženje za razvoj i učenje, odnosno pomogle pri razvoju pismenosti od rane dobi.

U svijetu je uobičajena praksa da dječje knjižnice i predškolske ustanove na nacionalnoj razini, a gdje je to moguće i u lokalnoj zajednici, surađuju s pedijatrima i rodilištima kako bi čitanje naglas postalo dio svakodnevnih aktivnosti djece od najranije dobi.

Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskoga knjižničarskog društva provela je 2011. godine istraživanje u hrvatskim narodnim knjižnicama.⁵ Rezultati istraživanja pokazali su da se u Hrvatskoj u pojedinim

² Konvencija o pravima djeteta. Zagreb : Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2010.

³ Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

⁴ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

⁵ Stričević, Ivanka; Kristina Čunović. Knjižnične usluge za djecu rane dobi i roditelje u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 47-66.

lokanim zajednicama intenzivno i uspješno radi na poticanju čitanja djece od najranije dobi, ali nedostaje kampanja za rano čitanje djeci na nacionalnoj razini koja bi obuhvatila sve dječje knjižnice, pedijatre i rodilišta, udruge civilnog društva te radila na podizanju svijesti javnosti o važnosti čitanja djeci. Potaknuta rezultatima istraživanja, Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a predložila je mogućim partnerima da se povodom *Europske godine čitanja naglas* (2013.) pokrene prva nacionalna kampanja za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja. Inicijativa je prihvaćena te Komisija zajedno s Hrvatskim pedijatrijskim društvom, UNICEF-om Hrvatska, Hrvatskim čitateljskim društvom i Hrvatskom udrugom istraživača dječje književnosti pokreće kampanju Čitaj mi! Tijekom 2014. godine u kampanju se uključilo Hrvatsko logopedsko društvo. Kampanja je pokrenuta s ciljem stalnog promicanja rane pismenosti i kulture čitanja u obitelji te nastojanjem da usluge za bebe, djecu rane dobi i njihove roditelje, postanu dio stalnih knjižničnih programa u narodnim knjižnicama.

Obiteljska i rana pismenost

Razvoj svih vrsta pismenosti neodvojivo je povezan s cjeloživotnim učenjem, postizanjem boljeg uspjeha u školi ili na poslu te kvalitetnijim sudjelovanjem u životu zajednice. Tijekom povijesti, izmjenjivala su se i nadopunjavala znanja i vještine koje je obuhvaćao pojam pismenosti. Tradicionalni pojam pismenosti koji je podrazumijevao da se osoba umije potpisati, zamijenile su vještine čitanja, pisanja i računanja. Uskoro se definicija pismenosti dopunjuje vještinama slušanja i promatranja, govorom te crtanjem. Ubrzani razvoj znanosti i tehnologija te eksplozija informacija utjecali su na pojam pismenosti tako da se, ovisno o mediju, počelo govoriti o različitim vrstama pismenosti, no temelj svih pismenosti ostala je vještina čitanja.

Škole se općenito smatra mjestima na kojima započinje poučavanje pisanja i čitanja. No, svladavanje vještine čitanja počinje od trenutka djetetova rođenja, razvojem predčitačkih vještina, a ne polaskom u školu. Stoga je važna usklađenost obitelji, odgojnih i obrazovnih ustanova te volontera koji bi trebali pomoći djeci razviti interes za čitanjem iz užitka. U ovom nizu knjižnice su neizostavni partner!

Zašto čitati maloj djeci? Jezik je vrlo važan u svakodnevnoj komunikaciji i izražavanju misli. Dijete uči promatranjem i oponašanjem od najranije dobi, pri čemu vrlo važnu ulogu imaju roditelji koji su s njim od rođenja. Slušanjem i čitanjem uče se nove riječi, djeca spontano uče kako se tvore rečenice, kako

se grade i razvijaju priče, uče pratiti priču i koncentrirati se na kraće ili duže vrijeme. Roditelji imaju mogućnost stvoriti poticajno obiteljsko okruženje koje je preduvjet za uspješno svladavanje rane i obiteljske pismenosti, a navika čitanja djetetu ne treba prestati djetetovim polaskom u školu i njegovim svladavanjem vještine čitanja. Odrastanjem u poticajnom okruženju i oponašanjem članova obitelji, djeca proživljavaju užitek čitanja.

Pojam *obiteljska pismenost* prvi je počeo koristiti Denny Taylor za opis raznih vrsta pismenosti koje se poučavaju u domovima i lokalnim zajednicama. Danas se obiteljska pismenost uglavnom odnosi na obrazovne programe koji potiču pismenost cijele obitelji, a prvenstveno je usmjerena na osnaživanje roditelja i njihovu podršku koju pružaju djeci u stjecanju predčitačkih vještina te na intenzivniju suradnju obitelji i vrtića/škole. Osim poučavanja roditelja, obiteljska pismenost obuhvaća poučavanje odgajatelja i učitelja, odnosno svih koji rade s djecom.⁶

Koliko je važno poticajno obiteljsko okruženje, vidljivo je iz rezultata *Istraživanja čitateljskih interesa i informacijskih potreba građana Hrvatske* koji su pokazali da na naviku čitanja kod djece i mladih utječu navike čitanja odraslih članova obitelji, stalno okruženje tiskanim medijima (novinama, časopisima...) te broj knjiga koji se nalazi u kućnoj knjižnici.⁷

Rana pismenost, odnosno ono što djeca nauče o čitanju i pisanju prije nego počnu samostalno čitati i pisati, izravno je povezana s njihovim uspjehom u čitanju i učenju. Stoga je nužno od samog rođenja razvijati predčitačke vještine djeteta kojima se razvija fonološka osjetljivost, razumijevanje značenja riječi i načina komunikacije, poznavanje slova, razumijevanje pravila pisanog teksta i motivacija za čitanje. Upravo su roditelji i odgajatelji u najboljem položaju da potiču dijete i njegovu radoznalost prema čitanju, budući da provode najviše vremena s djetetom od rođenja. U prvim godinama djetetova života važno je da roditelji redovito čitaju svojoj djeci, s njima razgovaraju o slikovnicama, pjevaju pjesme/brojalice i prate svladavanje jezika koje odgovara određenoj dobi. Čitanjem naglas, rječnik djeteta brže se razvija, potiče se mašta i razvija sposobnost razumijevanja, a kroz jednostavnu aktivnost kao što je čitanje naglas roditelj može snažno utjecati na kognitivni razvoj djeteta.

⁶ Taylor, Denny. *Family literacy : Young children learning to read and write*. Portsmouth, NH : Heinemann. 1983.

⁷ Stričević, Ivanka; Srećko Jelušić. *Informacijske potrebe i čitateljski interesi građana Hrvatske. // Međunarodni interdisciplinarni stručni skup Knjiga i slobodno vrijeme : zbornik radova / uredništvo Elli Pecotić... et al. Split : Gradska knjižnica Marka Marulića, 2011., str. 16-31.*

Osim toga, čitanje djeci emocionalno uključuje roditelja i dijete, a vrijeme koje provedu zajedno iznimno je kvalitetno.

Pedijatri imaju iznimno važnu ulogu u promicanju rane i obiteljske pismenosti, jer dopiru do djece iz svih društvenih skupina, a roditelji imaju povjerenja u njihov stručni autoritet. Pedijatri redovito kontaktiraju s djecom i roditeljima kroz stalne sistematske preglede i cijepljenja djeteta do polaska u školu, dobro poznaju obitelj i u mogućnosti su informirati roditelje o važnosti čitanja te ih poticati na čitanje djetetu od rane dobi. Narodne knjižnice sljedeća su “karika” u nizu koja uspješno promiče čitanje djeci od rođenja. Dječji knjižničari znaju važnost njegovanja rane pismenosti, načine na koje se može čitati djetetu, znaju prepoznati, odabrati i preporučiti kvalitetne knjige za djecu i roditelje. Knjižnice svojim programima i uslugama za djecu, (buduće) roditelje i odrasle koji se bave djecom dodatno osnažuju i potiču na čitanje djeci od najranije dobi.

Programi za poticanje čitanja u Hrvatskoj

U Hrvatskoj već niz godina postoje brojni primjeri poticanja pismenosti i čitanja djeci od najranije dobi, no do 2013. godine i početka nacionalne kampanje Čitaj mi! svi su djelovali na lokalnoj razini.

Svaka lokalna zajednica djelovala je na različite načine i u skladu sa svojim mogućnostima, od paketa za novorođenčad, besplatnog upisa djece u knjižnice ili darovanja prve slikovnice. No, ono što je svim programima i projektima za poticanje čitanja bilo zajedničko, jest to da su ih potaknuli knjižničari.

Knjižnica i čitaonica Fran Galović Koprivnica je 1999. godine u suradnji s Neonatološkim odjelom Opće bolnice “Dr. Tomislav Bardek” pokrenula projekt *Knjige za bebe*. Sva djeca rođena u tjednu obilježavanja Međunarodnog dana pismenosti dobila su besplatno petogodišnje članstvo u knjižnici, a roditelji poučne materijale o važnosti poticanja rane pismenosti. Od samog početka provođenja programa, cilj je bio da svako novorođenče na poklon dobije svoju prvu slikovnicu, što je omogućeno od 2003. godine kada uz financijsku potporu Podravke i Grada Koprivnice slikovnicu dobivaju sva djeca rođena u koprivničkom rodilištu. Godine 2008. paket *Knjige za bebe* upotpunjen je novim sadržajima. Uz brošuru i prijavnicu za upis u knjižnicu, paket sadrži slikovnicu nakladničke kuće Mozaik knjiga, a cjelokupni sadržaj upakiran je u male platnene torbe.

Godišnje se podijeli oko 1.000 paketa koji su djelomično financirani javnim sredstvima grada i županije, a djelomično iz privatnog područja te donacijama. Od 2003. do kraja 2012. godine, u projekt *Knjige za bebe* bilo je uključeno 10.100 novorođene djece.⁸

Od 2004. godine u deset zagrebačkih dječjih vrtića započeo je projekt *Čitajmo im od najranije dobi*. Voditeljica projekta bila je Ivanka Stričević, koja je ujedno bila i predsjednica Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež, a suradnica na projektu Hela Čičko, zamjenica predsjednice komisije. Cilj projekta bio je informirati i poučiti odgojitelje i roditelje u području ranog čitanja djeci i izbora kvalitetne literature za djecu. Tijekom trajanja projekta, održano je niz predavanja i radionica za odgojitelje dječjih vrtića i zainteresirane roditelje u kojima su upoznati sa znanstvenim spoznajama u području čitanja i razvijanja pismenosti djece od najranije dobi, s projektima poticanja rane pismenosti, te načinima čitanja i izborom knjiga za djecu. Projekt je financijski podržao Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport Grada Zagreba. Sudionici radionica izrazito su pozitivno ocijenili važnost informiranja o ranoj pismenosti i čitanju djeci od najranije dobi. Odgojitelji su prepoznali važnost utjecaja predavanja na budući stručni rad, a roditelji spoznali vrijednost čitanja u druženju s djecom. Projekt je nastavljen u 2005. godini, u deset dječjih vrtića koji nisu bili obuhvaćeni tijekom prethodne godine.⁹

Od 2005. do 2011. godine, sva djeca rođena na području Grada Siska upisivana su u Narodnu knjižnicu i čitaonicu Vlado Gotovac, prema podacima dobivenim iz Matičnog ureda o novorođenima. Na adrese su slane prigodne čestitke i leci o knjižnici, njenim uslugama za najmlađe i tekstom za roditelje o važnosti čitanja od najranije dobi. U prilogu je bila počasna članska iskaznica za dijete koja je vrijedila godinu dana. Međutim, zbog Zakona o zaštiti osobnih podataka i nemogućnosti dobivanja popisa novorođenih, ta dugogodišnja praksa je prekinuta. Od tada se roditelji na mrežnim stranicama knjižnice pozivaju na “aktiviranje” besplatnog upisa djeteta, a poziv objavljuju i mediji. Projekt dijeljenja paketa informativno-poučnog sadržaja roditeljima novorođene djece pokrenut je u suradnji s Hrvatskim čitateljskim društvom u rujnu 2009., a nastavljen je tijekom veljače 2010. godine. Paketi dijeljeni u rodilištima bili su pripremljeni u suradnji s udrugom RODA (Roditelji u akciji), knjižnicom te Komisijom za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a.

⁸ Predstavljanje projekta “Knjige za bebe” [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: <http://www.knjznica-koprivnica.hr/>

⁹ *Čitajmo im od najranije dobi* [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: http://www.hkdruštvo.hr/hr/projekti/citajmo_im_od_najranije_dobi/

Tijekom 2012. godine, novorođena djeca besplatno su upisivana tijekom Mjeseca hrvatske knjige.¹⁰

U Karlovcu partner projekta *Bebe u knjižnici* je Grad Karlovac koji od 2009. godine sufinancira besplatan upis djece do godine dana u knjižnicu te kupnju opreme za mini-igračnicu (strunjače, jastuci za bebe, didaktičke igračke, slikovnice za najmlađu djecu...). Osim toga, uspostavljena je suradnja s rođilištem u Općoj bolnici Karlovac, u kojem svaka rođilja dobiva čestitku i letak na kojem su informacije o programu *Bebe u knjižnici* i poziv za besplatno učlanjenje djeteta.¹¹

Hrvatsko čitateljsko društvo 2007. godine pokreće projekt *Čitajmo im od najranije dobi* temeljen na rezultatima istoimenog projekta provedenog u Zagrebu 2004. i 2005. godine. Uz pomoć sredstava dobivenih od Ministarstva kulture RH, u Osijeku i Zadru organizirana su predavanja i radionice za odgajatelje u vrtićima i roditelje djece predškolske dobi. Kako je cilj projekta bio proširiti svijest o važnosti čitanja djeci od njihova rođenja u cijeloj Hrvatskoj, na radionicama su identificirani mogući voditelji radionica o ranoj pismenosti i čitanju za koje je kasnije organizirana posebna jednodnevna radionica. Potaknuto dobrim rezultatima projekta, Hrvatsko čitateljsko društvo odlučilo se za još aktivniji i izravniji pristup poticanju i promoviranju važnosti čitanja djeci od najranije dobi. U suradnji s udrugom RODA (Roditelji u akciji), gradskim knjižnicama, te Komisijom za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a osmišljen je paket s informativno-poučnim materijalima koje su roditelji djece rođene u tjednu kada se obilježava Međunarodni dan pismenosti dobili u rođilištu. Paket je sadržavao informativni letak o potrebi čitanja djeci od najranije dobi, kratki popis kvalitetnih slikovnica za djecu do treće godine (objavljenih u Hrvatskoj u proteklih nekoliko godina), slikovnicu koju mogu "čitati" i bebe, letak *Ne! Po guzi!*, prigodnu čestitku, besplatnu jednogodišnju člansku iskaznicu za lokalnu gradsku knjižnicu i promotivni letak o Hrvatskom čitateljskom društvu. U projekt su bili uključeni Bjelovar, Osijek i Sisak.¹²

Važnost knjižnice kao partnera u poticanju i promicanju rane i obiteljske pismenosti posebno je istaknuta 19. ožujka 2007. godine na stručnom skupu *Roditelji s bebama i malom djecom – dobro došli u knjižnicu!* Organizatori

¹⁰ Podjela Informativno-edukativnih paketa za novorođenčad i njihove roditelje [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: <http://www.nkc-sisak.hr/>

¹¹ Program Bebe u knjižnici [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: http://www.gkka.hr/LETAK%20bebe_novi%20logo.pdf

¹² Informativno-edukativni paket za novorođenčad i njihove roditelje [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: <http://www.hcd.hr/?sel=68>

skupa bili su Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a i Knjižnice grada Zagreba, a održan je u Knjižnici Medveščak. Uz četiri pozvana izlaganja prof. dr. Mire Čudine – Obradović *Važnost “predškolskog čitanja” i kako ga možemo potaknuti*, prof. dr. Dubravke Maleš *Knjižnica u funkciji jačanja roditeljskih kompetencija*, dr. sc. Ivanke Stričević *IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu do tri godine : radna verzija* i Letizie Tarrantello *Dječja knjižnica kao partner u projektu Rođeni za čitanje*, prikazani su brojni primjeri dobre prakse iz hrvatski narodnih knjižnica.¹³

Dubrovnik je 2008. godine započeo s provedbom projekta *Rođeni za čitanje*, koji izravno potiče od talijanskog projekta *Nati per leggere*. Nositelji projekta u Italiji su knjižničari i pedijatri, dok je talijanska iskustva u Hrvatsku prenijela Marija Radonić, članica Hrvatskoga pedijatrijskog društva. Projekt, uz nositelje, uključuje volontere čitanja, pedagoge, učitelje, društveno-kulturne djelatnike, obiteljske centre, centre za odgoj, izdavače i knjižare. Cilj je potaknuti roditelje i djecu na čitanje od najranije dobi, jer čitanje na glas u dobi od 6 do 12 mjeseci donosi jaču privrženost onog tko čita i onog tko sluša, smiruje, pruža osjećaj sigurnosti te stvara navike slušanja. Također, čitanje naglas potiče stvaranje ljubavi prema čitanju i znatiželje prema knjigama te potiče razvoj govora, pažnje, mašte, percepcije i kreativnosti. Do sada su za projekt tiskane dvije slikovnice za djecu rane dobi, a u tisku je i treća. Prva slikovnica *Gledaj ova mala slatka lica* namijenjena je djeci do prve godine, slikovnica *Idem spavati* za djecu od druge do treće godine, a slikovnica *Što radi moj tata* je za četverogodišnjake. Tiskanje slikovnica financirao je Grad Dubrovnik.¹⁴

Nacionalna kampanja Čitaj mi! – kampanja za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja¹⁵

Svaka država ima jedinstveno stanje, uvjete i mogućnosti za poticanje obiteljske i rane pismenosti, pa se u skladu s tim osmišljavaju i organiziraju projekti i kampanje na nacionalnoj i lokalnoj razini. Primjerice, Talijanski nacionalni projekt *Nati per leggere* započeo je 1999., a osmislili su ga te ga

¹³ Stručni skup : Roditelji s bebama i malom djecom – dobro došli u knjižnicu! [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: http://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/17/publikacija/76/

¹⁴ Rođeni za čitanje : predavanje prim. mr. sc. Marije Radonić [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: <http://gkr.hr/Magazin/>

¹⁵ Čitaj mi! : Nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: <http://www.citajmi.info/kampanja/>

zajednički i danas provode Associazione Culturale Pediatri (Udruženje pedijatarata), Associazione Italiana Biblioteche (Udruženje talijanskih knjižnica) i Centro per la Salute del Bambino (neprofitna udruga koja se bavi istraživanjima, izobrazbom i promicanjem zdravlja i razvoja djeteta od začeca do adolescencije). Projekt je decentraliziran, organizira se i provodi na lokalnoj razini s mogućnošću prilagođivanja, ovisno o potrebama, ali i mogućnostima lokalne zajednice kako bi broj djece obuhvaćene projektom bio što veći. Istovremeno djeluje više od 500 lokalnih projekata, u kojima sudjeluje 8.000 stručnjaka (knjižničara, pedijatarata, socijalnih i zdravstvenih djelatnika, odgajatelja i dr.), a njime je obuhvaćeno oko 35 posto ukupnog stanovništva Italije. U sklopu projekta tiskan je vodič za roditelje i buduće čitatelje, a stalno se odabiru i izrađuju popisi kvalitetnih knjiga za čitanje djeci mlađoj od šest godina. U suradnji s nakladnicima, dogovaraju se snižene cijene određenih, preporučenih naslova koje pedijatri daruju djeci. *Guarda che faccia!* slikovnica je koju su osmislili pedijatri. Slikovnica je prevedena i pod nazivom *Gledaj ova mala slatka lica!* a dijele ju pedijatri na području Dubrovačke županije.¹⁶

Tijekom 2011. godine, Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskoga knjižničarskog društva provela je istraživanje o knjižničnim uslugama za djecu rane dobi i roditelje koje se provode u hrvatskim narodnim knjižnicama. Podaci su prikupljeni u 61 narodnoj knjižnici, od kojih gotovo polovica provodi navedene usluge. Knjižnične usluge za bebe i njihove roditelje razvijaju se i sve više ulaze u redovne knjižnične programe, što dokazuje podatak da čak 62,3 posto knjižnica planira uvesti neku od knjižničnih usluga za bebe koje se do sada nisu provodile (primjerice, besplatno članstvo, povremena predavanja za roditelje, igrotuku, letke o važnosti čitanja naglas i dr.). Istraživanje je, također, pokazalo da u Hrvatskoj nema kampanje za poticanje ranog čitanja djeci na nacionalnoj razini u koju bi bile uključene sve dječje knjižnice te nema sustavne suradnje knjižničara sa zdravstvenim centrima i pedijatrima, ali bi iskustva i primjeri dobre prakse mogli dobro poslužiti za osmišljavanje cjelovite nacionalne kampanje u koju bi osim knjižničara i pedijatarata trebalo uključiti i medije.

Potaknuti rezultatima istraživanja, Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a predlaže mogućim partnerima da se povodom Europske godine čitanja naglas (2013.) pokrene prva nacionalna kampanja za promica-

¹⁶ Nati per Leggere : Presentazione [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: <http://www.nati-perleggere.it/>

nje čitanja naglas djeci od rođenja. Inicijativa je prihvaćena i Komisija zajedno s Hrvatskim pedijatrijskim društvom, UNICEF-om Hrvatska, Hrvatskim čitateljskim društvom, Hrvatskom udrugom istraživača dječje književnosti pokreće kampanju Čitaj mi! dok cijelom kampanjom koordinira Kristina Čunović, predsjednica Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež (2012.-2014.). Kampanja za svrhu određuje poticanje roditelja i drugih odraslih da s čitanjem naglas djetetu započnu već od njegova rođenja kako bi čitanje postalo dio svakodnevnoga ugodnog druženja roditelja i djece, te kako bi se stvorila posebna emocionalna veza između djeteta i odraslog koji čita. Jednako važan cilj kampanje je i poticanje na što raniji dolazak najmlađe djece i roditelja u lokalnu narodnu knjižnicu i upoznavanje s dobrobitima čitanja naglas, kada i kako čitati djeci najranije dobi, što je vrijedna slikovnica i kako se ona mijenja s djetetovim odrastanjem.

Tijekom prve godine provođenja kampanje, planirano je i ostvareno nekoliko ključnih aktivnosti. Uz početna sredstva koja je izdvojilo Hrvatsko knjižničarsko društvo, više privatnih donacija, te mnogo volonterskog rada, izrađeni su i tiskani promotivni materijali. Logo kampanje osmislila je hrvatska ilustratorica Sanja Rešček Ramljak, a plakat i letke osmislila je i oblikovala Lana Posarić, studentica Grafičkog fakulteta u Zagrebu. Mrežnu stranicu kampanje napravio je Andro Rezić, student Fakulteta elektrotehnike i računarstva u Zagrebu. Autorica teksta na letku Čitaj mi! je dr. sc. Ivanka Stričević s Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. Autorice tekstova na mrežnoj stranici kampanje su dr. sc. Ivana Martinović (Filozofski fakultet Osijek – Odsjek za informacijske znanosti), dr. sc. Drahomira Gavranović (Odjel za informacijske znanosti – Sveučilište u Zadru) i Kristina Čunović, viša knjižničarka (predsjednica Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a).¹⁷

U suradnji s poznatim UNICEF-ovim fotografom Giacocom Pirozzijem, za džambo plakate fotografirana je obitelj koja čita djetetu. Kampanja je osvanula na tisuću plakatnih mjesta diljem Hrvatske, a podržali su je i brojni mediji koji su objavili dvjestotinjak priloga o kampanji. Tijekom 2013. godine u knjižnicama, pedijatrijskim ordinacijama, rodilištima, domovima zdravlja postavljeni su plakati i leci koji ističu važnost čitanja naglas djeci od rođenja sa savjetima kako i kada čitati djeci, što je slikovnica i kako izgledaju slikovnice za određenu dob.

¹⁷ Čitaj mi! : Nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi [citirano: 2014-25-09]. Dostupno na: <https://www.citajmi.info/suradnici/>

U sklopu kampanje Čitaj mi! pokrenuta je i internetska stranica www.citajmi.info, namijenjena roditeljima i svima koji su svjesni važnosti čitanja djeci od rođenja. Stranica sadrži informacije o tome zašto je važno djeci čitati naglas, materijale (plakat, letak, logo) koje mogu preuzeti svi koji žele promicati čitanje naglas djeci od rođenja. Na stranici se nalazi i otvoreni nagradni foto-natječaj za koji nakladnici doniraju svoja izdanja, knjižničari izrađuju i redovno objavljuju popis preporučenih slikovnica te mnoge druge korisne sadržaje. Informacijski stručnjaci prenose nove spoznaje iz područja rane pismenosti i preko društvenih mreža Facebook i Twitter, a objave prate i dijele roditelji, knjižničari, knjižnice, obiteljski centri, književnici, nakladnici i mnogi drugi.

U kampanju su se aktivno uključili brojni nakladnici: Algoritam, Mozaik knjiga, Profil International, Naklada Bombon, Školska knjiga, Ibis grafika, Planet Zoe, Naša djeca, Naklada Nika i Libricon koji su posebnim akcijama, donacijama i snižavanjem cijena slikovnica znatno doprinijeli uspješnosti kampanje u zajedničkom nastojanju da knjige budu pristupačnije većem broju djece.

Pojedine knjižnice su u suradnji s ograncima Hrvatskoga čitateljskog društva dijelile informativno-poučne pakete za novorođenčad i njihove roditelje. Sastavni dio paketa je i informativni letak o potrebi čitanja djeci od njihove najranije dobi, kratki popis kvalitetnih slikovnica za djecu od rođenja do tri godine te slikovnicu. U nastojanju da se dopre do najranjivijih skupina djece, UNICEF Hrvatska osigurao je slikovnice *Gledaj ova mala slatka lica*, bojanke i bojice za 900 obitelji u trima najsiromašnijim hrvatskim županijama – Karlovačkoj, Sisačko-moslavačkoj i Virovitičko-podravskoj županiji. Slikovnice su podijeljene tijekom redovitih sistematskih pregleda u pedijatrijskim ambulantomama, uz prethodno zajedničko čitanje roditelja, djece i pedijatarata.

Kampanju je podržao i Prvi program Hrvatskoga radija emisijom *Priča za laku noć*, koju su sadržajem i trajanjem prilagodili najmlađoj djeci.

Narodne knjižnice pozvane su da se pridruže kampanji i organiziraju pričaonice za najmlađu djecu i njihove roditelje pod nazivom Čitam ti priču. Također je predloženo da se organiziraju izložbe kvalitetnih slikovnica na dječjim odjelima, čitanje priče za laku noć na lokalnim radiopostajama i mnoge druge aktivnosti koje u obiteljima razvijaju svijest o važnosti čitanja od najranije dobi.

Hrvatski knjižničari, svjesni koliko su obiteljska i rana pismenost važni temelji za budućnost svakoga pojedinca, organizirali su u sklopu kampanje više od 300 aktivnosti s ciljem suradnje obitelji i knjižnica u brizi za dijete kao budućeg čitatelja i ljubitelja knjige. *Vile čitančice* poklanjale su slikovnice, čitalo se na gradskim trgovima, pedijatrijskim ordinacijama i dječjim odjelima hrvatskih bolnica u Bjelovaru, Sisku, Splitu, Rijeci, Karlovcu, Osijeku, Vinkovcima i mnogim drugim gradovima. U aktivnostima koje su organizirale narodne i školske knjižnice te vrtići sudjelovalo je više od 10 000 djece i roditelja. Otvorene su *Zbirčice* i *Male libroteke* – pokretne knjižnice iz kojih se posuđuju slikovnice u dječjim vrtićima u Zadru, Rijeci, Velikoj Gorici. Otvorene su knjižnice u pedijatrijskim ambulancama i Domovima zdravlja u Sisku, Prelogu, Bjelovaru, Koprivnici i Ozlju.

Na nagradni foto-natječaj kampanje na temu čitanja s djecom pristiglo je više od 320 fotografija i video isječaka djece koja čitaju s roditeljima, bakama, djedovima, braćom..., a tijekom akcije Čitam, dam, sretan sam prikupljeno je oko 3.000 slikovnica za dječje odjele bolnica, pedijatrijske ordinacije, dječje vrtiće i domove za djecu.

Povodom Međunarodnoga dana pismenosti 8. rujna 2013., u organizaciji Hrvatskoga čitateljskog društva, održan je okrugli stol Čitanje naglas koji je okupio stručnjake iz područja čitanja i poticanja čitanja djeci od najranije dobi, kako bi se još jednom skrenula pažnja na važnost čitanja.

Tijekom prve godine kampanje organizirano je 223 različita događanja – predavanja za roditelje, čitanja priča u domovima zdravlja i knjižnicama, čitanja priča za laku noć na lokalnim radiopostajama, izložaba slikovnica na dječjim odjelima, u kojima je sudjelovalo oko 10.000 djece i roditelja, a bilo uključeno više od 1.000 volontera. Priče su putovale do djece bibliobusima u mjesta gdje nema knjižnica.

U kampanji je sudjelovalo 200 narodnih i školskih knjižnica širom zemlje, a dječji odjeli narodnih knjižnica posebno su zabilježili porast broja upisane djece, kao i broj posjeta roditelja s djecom. Primjerice, u Knjižnicu i čitaonicu Fran Galović Koprivnica tijekom 2013. godine upisano je 33 posto djece više u odnosu na prethodnu godinu, dok su se posjeti roditelja s djecom udvostručili. Sličan trend bilježe i knjižnice u Zadru, Rijeci, Karlovcu, Splitu i Vinkovcima.

Prva godišnjica nacionalne kampanje za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi Čitaj mi! obilježena je na Međunarodni dan dječje knjige

u travnju 2014. godine. Djeca i glumci u Dječjem vrtiću Cvrčak igrokazom su prisutnim stručnjacima i volonterima predstavili sjajne rezultate kampanje u proteklih godinu dana. Ministrica socijalne politike i mladih govorila je o važnosti nacionalne kampanje, pročitala djeci priču i naglasila da knjiga treba biti prvi izbor dječje *igračke*. Ministrica je istaknula da su roditelji prvi i najvažniji uzor svojoj djeci te da osobnim primjerom mogu od najranije dobi razvijati naviku čitanja kojom se utječe na cjelokupni djetetov razvoj.

Zaključak

Iz Konvencije o pravima djeteta¹⁸ (čl. 13., 14. i 17.) proizlazi da roditelj treba štiti interese djeteta, sudjelovati u njegovu odgoju i obrazovanju te omogućiti djetetu stjecanje raznih znanja i vještina. Potrebno je osvijestiti roditeljima njihovu ulogu u razvoju djeteta te im pomoći u razvijanju osobnih vještina kroz savjetovališta, tečajeve, predavanja i dr. jer samo kompetentni roditelj shvaća važnost suradnje sa svima izvan obitelji koji odgajaju i obrazuju njegovo dijete. Važnost podrške roditeljima prepoznale su članice Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskoga knjižničarskog društva, te inicirale pokrenule nacionalnu kampanju za poticanje čitanja djeci od rane dobi.

Čitaj mi! prva je nacionalna kampanja za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja, a pokrenuta je povodom Europske godine čitanja naglas (2013.) pod pokroviteljstvom Ministarstva socijalne politike i mladih. Svrha kampanje bila je poticati roditelje i druge odrasle da s čitanjem naglas djetetu započnu već od njegova rođenja. Inicijativu Komisije prihvatilo je Hrvatsko pedijatrijsko društvo, Hrvatsko čitateljsko društvo, Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti i UNICEF Hrvatska, a značenje kampanje prepoznale su mnoge lokalne uprave, nakladnici i mediji koji su se tijekom godine uključivali u kampanju. Od početka kampanje, informacije o dobrobiti čitanja djeci od rođenja roditelji mogu dobiti plakatima i lecima postavljenim u mnogim domovima zdravlja i rodilištima. Knjižničari dječjih odjela narodnih knjižnica važni su nositelji kampanje, jer knjižnice kao *treći prostor* (stručnjaci, fond, prilagođen prostor...) imaju sve uvjete za organiziranje i provođenje programa i usluga za djecu, kao i za osnaživanje roditelja u poticanju čitanja djeci od najranije dobi.

¹⁸ Konvencija o pravima djeteta. Zagreb : Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2010.

Promišljajući o načinima dostupnosti informacija o važnosti čitanja, za potrebe kampanje korišten je virtualni prostor, pa je tako pokrenuta mrežna stranica <http://www.citajmi.info/naslovna/>, otvorena je stranica na Facebooku www.facebook.com/CitajMi i korisnički račun na Twitteru https://twitter.com/citaj_mi koji su namijenjeni roditeljima i svima koji žele promicati čitanje djeci od rođenja.

Kampanja Čitaj mi! važna je jer se njome promiče svakodnevno čitanje, a dijete se od rane dobi uči pravilima čitanja, stvaraju se predčitačke vještine i navike koje djetetu omogućuju upoznavanje i privikavanje na pisanu riječ bez nužnosti da zna čitati i pisati.

Dodana vrijednost kampanje Čitaj mi! utemeljena je na usklađenosti i partnerskom odnosu nekoliko udruga koje razmjenjuju informacije i ideje kako bi osigurale ostvarenje svih ciljeva kampanje.

Ulaskom u treću godinu kampanje, može se govoriti o više od 370 događanja, u kojima je sudjelovalo oko 10.000 djece i roditelja. Uz financijsku podršku UNICEF-a tiskano je 4.000 slikovnica “Gledaj ova mala slatka lica” koje su nakon predavanja prim. mr. sc. Marije Radonić, pedijatrice OB Dubrovnik, podijeljene pedijatrima u Šibensko-kninskoj i Karlovačkoj županiji, Sisačko-moslavačkoj, Virovitičko-podravskoj i Vukovarskoj županiji, a uz pomoć sponzora tiskano je 9.000 letaka te 2.100 B1 plakata. Više od 1.000 volontera sudjelovalo je u raznim aktivnostima tijekom kampanje, otvoreno je više malih pokretnih knjižnica u dječjim vrtićima u Zadru, Rijeci, Velikoj Gorici te u pedijatrijskim ambulancama i domovima zdravlja u Sisku, Prelogu, Bjelovaru, Koprivnici, Ozlju i dr. Obilježavanje Međunarodnog dana darivanja knjiga 14. veljače postalo je tradicionalna aktivnost, a samo tijekom prve godine prikupljeno je više od 3.000 slikovnica koje su darovane dječjim odjelima općih bolnica, dječjim domovima, domovima zdravlja i pedijatrijskim ambulancama, Crvenom križu, dječjim vrtićima, udrugama...). Ostvarena je posebno uspješna suradnja s nakladnicima. Dosadašnji ostvareni i navedeni rezultati kampanje najbolje pokazuju i potvrđuju da su timski rad i inovativnost, koncept zajedništva i suradnje među udrugama, sudjelovanje u odlučivanju i volontersko zalaganje dobar način organizacije budućih projekata Hrvatskoga knjižničarskog društva.

No, kampanja se i dalje nastavlja. U planu je aktivnije uključivanje Hrvatskoga logopedskog društva kao novog partnera, osiguravanje sustavne financijske podrške nadležnih ministarstva za aktivnosti kampanje “Čitaj mi!”

(tiskanje letaka, plakata, roll up plakata, veleplakata uz prometnice, stručne pouke volontera...), proširivanje suradnje s nakladnicima, dopiranje do što većeg broja roditelja i drugih odraslih u obitelji u suradnji s tvrtkama koje imaju značajnu ulogu u svakodnevnom životu hrvatskih obitelji te darivanje svakog djeteta slikovnicom već u rodilištu (a idućih godina nastaviti s darivanjem slikovnice na redovitim pregledima kod pedijatra u dobi od 2-3 godine i 6 godina djeteta).

LITERATURA

About Reach Out and Read : Partnering with medical providers to ensure success in school for all of America's children. Dostupno na: <http://www.reachoutandread.org>

Chadwick, Louise. Better Start with Bookstart : Evidence for the Ongoing Benefits of Early Literacy. // Prepare for Life! Raising Awareness for Early Literacy Education : Implications of the International Conference of Experts / eds. Jorg F. Mass, Simone C. Ehmgig, Carolin Seelmann. Mainz : Stiftung Lesen, 2013. 156-163.

Čitaj mi! : Nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi. Dostupno na: <http://www.citajmi.info/kampanja/>

Čitaj mi! : Nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi. Dostupno na: <https://www.citajmi.info/suradnici/>

Čitajmo im od najranije dobi. Dostupno na: http://www.hkdrustvo.hr/hr/projekti/citajmo_im_od_najranije_dobi/

Ehmgig, Simone C.; Carolin Seelmann. Preface : Prepare for Life! Raising Awareness for Early Literacy Education : Implications of the International Conference of Experts. // Prepare for Life! Raising Awareness for Early Literacy Education : Implications of the International Conference of Experts / eds. Jorg F. Mass, Simone C. Ehmgig, Carolin Seelmann. Mainz : Stiftung Lesen, 2013. 9-17.

Every Czech Reads to Kids : About the Project. Dostupno na: <http://www.celeceskoc-tedetem.cz/gb/>

Foundation All of Poland Read to Kid. Dostupno na: <http://www.allofpolandreadsto-kids.org/>

Informativno-edukativni paket za novorođenčad i njihove roditelje. Dostupno na: <http://www.hcd.hr/?sel=68>

Konvencija o pravima djeteta. Zagreb : Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2010.

Koźmińska, Irena. The Most Important Human Capacities Are Being Developed at Home. // Prepare for Life! Raising Awareness for Early Literacy Education : Implications of the International Conference of Experts / eds. Jorg F. Mass, Simone C. Ehmgig, Carolin Seelmann. Mainz : Stiftung Lesen, 2013. 141-144.

Lesestart – Drei Meilensteine für das Lesen : Das bundesweite frühkindliche Leseförderprogramm. Dostupno na: <https://www.stiftunglesen.de/>

Lonigan, Christopher J. The Developmental Significance and Development of Early Literacy Skills. // Prepare for Life! Raising Awareness for Early Literacy Education : Implications of the International Conference of Experts / eds. Jorg F. Mass, Simone C. Ehmgig, Carolin Seelmann. Mainz : Stiftung Lesen, 2013. 33-40.

Mažojo Princo Fondas : Visa Lietuva skaito vaikams. Dostupno na: <http://www.vlsv.lt/joomla/index.php?lang=lt>

Monaco, Roseliv Aparecida. Reading and Playing : The Contributions of Children's Social-cognitive Aspects of Learning. // Prepare for Life! Raising Awareness for Early Literacy Education : Implications of the International Conference of Experts / eds. Jorg F. Mass, Simone C. Ehmgig, Carolin Seelmann. Mainz : Stiftung Lesen, 2013. 69-79.

Nascuts per llegir. Dostupno na: <http://www.cobdc.org/nascutsperllegir/>

Nati per Leggere : Presentatione. Dostupno na: <http://www.natiperleggere.it/>

Nickel, Sven. Famili Literacy : A Short Overview. // Prepare for Life! Raising Awareness for Early Literacy Education : Implications of the International Conference of Experts / eds. Jorg F. Mass, Simone C. Ehmgig, Carolin Seelmann. Mainz : Stiftung Lesen, 2013. 144-150.

Podjela Informativno-edukativnih paketa za novorođenčad i njihove roditelje. Dostupno na: <http://www.nkc-sisak.hr/>

Predstavljanje projekta "Knjige za bebe". Dostupno na: <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/>

Program Bebe u knjižnici. Dostupno na: http://www.gkka.hr/LETAK%20bebe_novi%20logo.pdf

Radonić, Marija; Ivanka Stričević. Rođeni za čitanje : promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi. // Paediatrica Croatica 53 (Supl 1) (2009), 7-11.

Rođeni za čitanje : predavanje prim. mr. sc. Marije Radonić. Dostupno na: <http://gkr.hr/Magazin/>

Save the Children : Born to Read Project. Dostupno na: <http://www.savethechildren.org.uk/about-us/where-we-work/united-kingdom/born-to-read>

Singapore infopedia : Born to Read, Read to Born programme. Dostupno na: http://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_278_2005-01-24.html

Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Stričević, Ivanka. Rana pismenost u kontekstu ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta 9, 2(2007), 49-60.

Stričević, Ivanka; Kristina Čunović. Knjižnične usluge za djecu rane dobi i roditelje u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 47-66.

Stričević, Ivanka; Srećko Jelušić. Informacijske potrebe i čitateljski interesi građana Hrvatske. // Međunarodni interdisciplinarni stručni skup Knjiga i slobodno vrijeme : zbornik radova. // Međunarodni interdisciplinarni stručni skup Knjiga i slobodno vrijeme : Zbornik radova / uredništvo Elli Pecotić...et. al. Split : Gradska knjižnica Marka Marulića, 2011., str. 16-31.

Stručni skup : Roditelji s bebama i malom djecom – dobro došli u knjižnicu! Dostupno na: http://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/17/publikacija/76/

Taylor, Denny. Family literacy : Young children learning to read and write. Portsmouth, NH: Heinemann. 1983.

The Library of Birmingham : Bookstart. Dostupno na: <http://www.libraryofbirmingham.com/article/childrenunder5/bookstart>

UNESCO : Interview with the Family Literacy program (FLY) in Hamburg, 2010 UNESCO Literacy Prize Laureate. Dostupno na: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/education-building-blocks/literacy/literacy-prizes/FLY/>